تیرۆرکردنی سەرکردەی سۆسیالیست ئەحمەد فەقێ ڕەش چۆن و ل□ بەرچی؟ … شاخەوان شۆڕش

بەپێی پلانێکی داڕێژراو لەژێر چەتری ئێران و پارتیدا دوو پێشمەرگەی پارتی ئازاد عەریف شێخە و حوسێن ڕەسول سەرکردەی حزبی سۆسیالیست ئەحمەد فەقێ رەش لە شاری شنۆ لە ڕێککەوتی ٢٦/١١/١٩٨٥ دا تیرۆر دەکەن. لە وتارەکەدا وردەکاری زیاتری ئەوسا و هۆکاری تیرۆرکردنەکە بخوێنەوە.

بەداخەوە باشوری کوردستان ئەو بەشەی کوردستانە کە تووشی دەرز و شەقبوونی سیاسی بووە، لەزووەوە و بەتایبەتی لە شەستەکانی سەدەی رابردووەوە خۆفرۆشی و نۆکەری و بێگانەپەرستی لەنێو پارتە رامیاریەکاندا گەرای کردووە، حزبەکان لەپێناوی بەرژەوەندی تایبەتیاندا ئامادەن زیان بەیەکتر بگەیەنن و هاوکاری داگیرکەران دژی یەکتر بکەن.

دووبەرەکی و دژایەتی یەکتر لە نیوسەدەی ڕابردوودا زیانی کوشندەی بە خەباتی ڕزگاری نیشتیمانی ئەو بەشە گەیاندووە و بۆتە بەربەست لەبەردەم پێشکەوتن و گەشەکردنی گەلدا، هەروەکو ئەو دەرزە سیاسیە کوشندەیە کاریگەری خراپ و تێکدەرانەی لەسەر هەموو بوارەکانی ژیان و پێشکەوتنی کۆمەڵگەوە نوواندووە و تائێستاش بەردەوامە. بۆیە ئاماژە بەو لایەنە دەکەین، چونکە تێکۆشەری نەمر ئەحمەد فەقێ ڕەش بووە قوربانی دەستی چەند چەکدارێکی کورد کە لەلایەن پارتێکی سیاسیەوە پشتگیریکران و ئێستاش پەناد□ر□ن. جێگەی بیرخستنەوەیە، کەوا ئەو جۆرە تاوانکاریە لێرە و لەوێدا روویانداوە و لەلایەن پارتە سیاسیەکانەوە لەژێر بەرژەوەندیە نانیشتیمانیەکاندا بەرگری لێکراوە. بۆیە ئەو تاوانەی لێرەدا نوسراوە یەکەم نمونە نییە.

لە ساڵی ١٩٧٩ دا هێرشەکانی ڕژێمی ئیسلامی ئێران بۆسەر شارەکانی کوردستان بوونەهۆی شکان و کشانەوەی هێزەکانی حزبی دیموکراتی کوردستان بۆ شاخەکان و ناوچە سنوریەکان. لەداوی ئەوە سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیستی کوردستان پەیوەندی لەگەڵ ڕژێمی ئیسلامی ئێران دەبەستێت، بەمجۆرە هاتووچۆ دروست دەبێت. وەکو ل□ بەشی یەکەمدا گوترا لە ئەنجامی داگیرکردنی بارەگاکانی سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست لە ١٩٨٣ دا لەلایەن هێزەکانی یەکێتی نیشتیمانی کوردستانەوە، حزبی سۆسیالیست بارەگای سەرکردایەتی گواستەوە گوندی

زێوکە، هەروەها زۆربەی بەرپرس و فەرماندەکان ماڵومنداڵیان بردە شارەکانی ڕۆژهەڵاتی کوردستان. ئەحمەد فەقێ ڕەش بانگکرایەوە سەرکردایەتی لە زێوکە، بەمجۆرە لە هەرێمی ٩ ی باڵەك نەما.

بۆیە ئەویش ماڵەکەی دەگوازێتەوە دیوی کوردستانی ئێران و لەشاری ورمێ نیشتەجێ دەبن. هەرچەندە ئەو دڵنیا نەبوو و زۆر بە گومان بوو، چونکە دەیزانی ڕژێمی ئیسلامی ئێران چاڵاکیەکانی ئەویان دژ بە هێزەکانی ڕژێمی ئیسلامی لەساڵی ١٩٧٩دا لەبیرنەکردووە و بەدوایەوەن و لەدەرفەت دەگەڕێن. زۆرجار لای هاوڕێ پێشمەرگەکانی دەیگوت "هەرگیز لەوانە دڵنیانیم، ڕژێم ئەو دڕندانە دەمکوژن!".

جگەلە ڕژێمی ئیسلامی لەبەرئەوەی فەرماندەیەکی مەفرەزە سەرەتایەکانی هەڵگیرسانەوەی خەباتی چەکداری بوو و کەسێکی ناودار و خۆشەویست بوو لەناوچەکەی خۆیدا، لەلایەن لایەنە سیاسیە ڕکابەرەکانیشەوە ململانێی کراوە، بەڵام ئەو کەسایەتیەکی بەهێزی هەبوو و ملکەچی داواکاری هیچ لایەنێک نەبووە. بەپێی زانیاریەکان لەلایەن پارتی دیموکراتی کوردستانەوە دژایەتی کراوە. دیارە ئەوسا پارتی پەیوەندی لەگەڵ ڕژێمی ئیسلامی ئێراندا لەوپەڕی بەهێزیدا بوو و لە بەرەکانی شەردا دژی سوپای ئێراق هاوکاری سوپای ئێرانیان بەخەستی دەکرد، هەروەها بەبوونی کەسێکی بەهێزی وەکو ئەحمەد فەقێ ڕەش لە ناوچەکەدا واپێدەچێ دڵخۆش نەبوون، جگەلەوە هۆکاریتریش هەبوون (لەخوارەوە نوسراوە) کەوابکەن پارتی ئارەزووی ئەو نەکەن.

لەو سەروبەندەدا لە هاوینی ساڵی ١٩٨٤ دا لەکاتێکدا سەرکردایەتی حزبی سۆسیالست لەلاوازیدا بوو و لە گوندی زێوکێ بووە، هێزی پارێزگاری ئەوتۆی لێ نەبووە، هێزێکی پارتی دیموکراتی کوردستان بە سەرپەرشتی بابەکر زێباری بەسەر سەرکردایەتی حزبی سۆسیالستدا دەدەن.

پێشمەرگەی دێرین ئازاد کاکل لەبەرگی دووەمی بیرەوەریەکانیدا ئاماژە بەوە دەکات کە ئەوسا پارتی زۆر دژی حزبی دیموکرات بوون و بەهاوکاری هێزەکانی ئێران بەدوای پێشمەرگەکانی دیموکراتەوە بوون، هەوڵیان دەدا حزبی سۆسیالیستیش بیکەنە سەنگەری خۆیان دژی حزبی دیموکرات بەڵام سەرکردایەتی سۆسیالیست بەتووندی دژی ئەو داوایەی پارتی دەوەستنەوە. لە لاپەڕە ٤١ دا دەنوسێت: "لە کۆتایی مانگی ٧ دا هێزێکی هاوبەشی پارتی و پاسداری ئێران بە فەرماندەی بابەکر زێباری بەبیانووی گەڕان بەدوای پێشمەرگەکانی حزبی دیموکرات لەپێنای هاوپەیمانی لە کتوپڕێک هێرشێکی فراوانیان کردە سەر بارەگای مەکتەبی سیاسی سۆسیالیست لەبناری شاخی سپی زێر (لە گوندی زێوکێ) بە بیانووی ئەوەی پێشمەرگە و بریندارى حزبی دیموکراتی

ئێران لەناو بارەگای سۆسیالیست حەشار دراون. مەکتەبی سیاسی لەوکاتە هێزێکی ئەوتۆی لە بارەگای سەرکردایەتی نەبوو ئەوەی لێشی بوو زۆریان بەچەک بوون بۆ حسابیش ئەو ناوچەیە لەژێر ڕکێفی حکومەتی ئێرانە و ئەمانە، لە سەرکردایەتیش تەنیا مامۆستا مەلا ناسحی لێبوو.

هێزەکانی پارتی و پاسداری ئێرانی بەچەکی هاوەن و هەموو جۆرە چەکێک تەقە لە بارەگای سەرکردایەتی دەکەن، بەڵام پێشمەرگەکانی سۆسیالیست لێیان بەدەنگ نابن، تەقەیان لێدەکەن، سێ کەسیان لی بریندرا دەکەن و یەکیان لێ دەکوژن، لە هێزەکانی ئەمەش هەڤاڵ ئاسۆ حەسەن سکرتێری یەکێتی لاوانی سۆسیالیستی کوردستان بریندار دەبێت...”

هەروەها دەنوسێت: “مولازم بابەکری پارتی و هێزێکی ٥٠٠ – ٦٠٠ کەسی تێکەڵ لە پارتی و جەنگەهای نامنەزەمی ئێران کە هێزێکی تایبەتی پارتی و ئێران بوون کە پێیان دەگوتن گروی زەربەتی و بەتایبەت بەدوای دیموکراتدا دێ بە دێ دەگەڕان. مولازم بابەکر بەو بیانووەی کە گوایە بریندارى دیموکرات لە ڕێگای کاک ئەحمەد فەقێ ڕێشەوە هاتوونەتە مەقەڕەکانی ئەمە، پارتیش بۆ ئەوەی سۆسیالیست بە ئێران تۆمەت بکات کەتبوونە پێشیان...”

محەمەدی حاجی مەحمود لە بیرەوەرییەکانیدا ئاماژە بەوە دەکات کە پارتی و ئێران لەبەرئەوە لە حزبی سۆسیالیست تووڕەبوون، چونکە سۆسیالیست بەیانی دەرکردبوو و ڕەخنەی لە پارتی و ئێران لە شێوەی حزبی دیموکرات گرتبوو و دژی شەڕەکە بوو، لە ڕادیۆکەی حزبی دیموکراتدا چەندجارێک بەیانەکە خوێندراوەتەوە، پارتیش بەیانەکەیان وەرگێڕابوو و دابوویانە ئێران، وە ئێرانیش لەبەرامبەر ئەوەدا دوو ئەندامی سەرکردایەتی سۆسیالیست سەید کاکە و مەلا ناسیح دەگرێت.

بەپێی گێڕانەوەی هەندێ لە پێشمەرگەکانی ئەوسا گومانی زۆر هەیە کەوا مەبەستیان لەو بەسەردادانە کوشتنی ئەحمەد فەقێ ڕەش بووە، بەڵام ئەوکات ئەو بەسەردان چووبووە دێی ڕوست و لەوێ نەبووە. کاتێ ئەحمەد فەقێ ڕێش بەو هەواڵە دەزانێ زۆر هەراسان دەبێ و ئەو پێشلکاریەی پارتی بە کارێکی دوژمنانە دەبینێ، بۆیە ئەوان لە دێی ڕوست خۆیان بۆ شەڕ ئامادەدەکەن. ئەحمەد فەقێ ڕێش پێشمەرگەیەک دەنێرێتە سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست، بە پیشمەرگەکەدا کۆدێکی نهێنی دەنێرن، کە ئەگەر سەرکردایەتی ڕێگە بدات ئەوا ئەوان ئامادەن لە دێی ڕوست لە هێزەکەی پارتی بدەن. کۆدەکەش بەو شێوەیە بووە، ئەگەر سەرکردایەتی بڕیاری شەڕیدا لە ئێزگەدا ناوی نهێنی (ئاگر گەرمە) بگوترێت، بەڵام ئەگەر بڕیاری شەڕ نەبوو بگوترێت (مانگ لە چواردەیە). سەرکردایەتی حزبی

سۆسیالیست دژی هەڵگیرساندنی شەڕ دەبێت، بۆیە کەدی مانگ لە چواردەیە لە ئیزگەدا دەگوترێتەوە. دوای ئەوە ئەحمەد فەقێ ڕەش و هێزەکەی بەرەو سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست دەگەڕێنەوە، لە ڕێگەدا تووشی هەندێ پێشمەرگەی پارتی دەبن، ئەو پێشمەرگانە سەرشەمەیی دەبن. ئەحمەد فەقێ ڕەش نیازی هەبووە چاکیان بکات، بەڵام ئەو پێشمەرگانەی کە لەگەڵیدا بوون لەبەر ناسیاویان لەگەڵیاندا ڕێگەیان پێ گرتووە. ئەحمەد فەقێ ڕەش لەوە بە تووڕەییەوە بەو پێشمەرگە پارتیانە دەڵێ، “بڕۆ ئیدریس بێنن، باچیتر منداڵوتاڵان بە سەرکردایەتی نەنێرێت، ئەگەر پیاوە با بەخۆی بێت”. سەرکردایەتی پارتی بەوەیان زانیبێوە. دواتر پارتی نێردەیەک بۆ ئاشتبوونەوە دەنێرێت. نێردەکەی پارتی لەژێر سەرپەرشتی فەرەنسۆ هەریری دەبێت، لە دانیشتنەکەدا فەرەنسۆ هەریری بەشێوەی گاڵتە بە ئەحمەد فەقێ ڕەش دەڵێ “هاتتین بەڵام لێرەنەبووی!”. ئەویش لەوەڵامدا دەڵێ “خۆزگە لێرەبام، ئەوجا دەتانزانی ئەحمەد فەقێ ڕەش کێیە!”.

ئەحمەد فەقێ ڕەش بوونی خۆی لە ئێران پێخۆش نەبووە، جارجارە بۆ پارێزگاری خۆی دەمانچەیەکی هەڵگرتووە کە لەژێرپشتێنەکەی و ساقۆیەکەیدا شاردوویەتیەوە، حەزی نەکردووە بەچاکەوە ببیندرێت. دەگێڕنەوە کە زۆرجار گوتوویەتی “کە لەئێران لەئاوێنەدا خۆم بەچاکەوە دەبینم، وەکو جاش خۆم دێتە بەر چاو”. بۆیە زۆربەی کاتەکان بێ چەک بوو یان ئەگەر هەڵیگرتبا دەمانچەی بە شاراوەیی هەڵدەگرت.

حزبی سۆسیالستی کوردستان لە شەڕی ناوخۆی ١٩٨٣ – ١٩٨٤ دا ژمارەیەکی زۆر فەرماندە و کادیر و پێشمەرگە لەدەست دەدات، لە ساڵی ١٩٨٤ و سەرەتای ساڵی ١٩٨٥ دا کێشە ناوخۆیەکان گەورەتردەبن و تەنگ بە پارتەکە هەڵدەچنن، ناکۆکی لەنێوان ئەندامانی سەرکردایەتی و ڕەخنە و نارەزایی لەلایەن ئەندام و کادیرانی خواروو لە سەرکردایەتی حزبی سۆسیالست، دەبنە هۆی ئەوەی بەشێك لە فەرماندە و کادیر و پێشمەرگە لەژێر سەرپەرشتی قادر عەزیزدا جیاببنەوە و وەکو ئیتیجاهی شۆڕشگێر خۆیان دەناسێنن. دەگوترێت ئەحمەد فەقێ ڕەش تێگەیشتنی بۆ ڕەخنە و گلەییەکان هەبوو بەڵام لەگەل جیابوونەوە نەبووە. زۆر ناخایەنێ لەبەرەوروو بوونەوەیەکی کتوپڕی هەندێ لە هێزەکانی هەردوولا فەرماندەی بەتوانا و ناسراوی دەشتی هەولێر قادر مستەفا دەبێتە قوربانی. ئەحمەد فەقێ ڕەش بەو هەواڵە زۆر تێکدەچێت، دوای ئەو ڕووداوە بەمەبەستی بەهاناچوون و کۆکردنەوەی پێشمەرگەکان بڕیاری ڕۆیشتن دەدات.

بڕیاربووە بچێتە شاری شنۆ و لەوێوە بۆ لای هێزەکانی پێشمەرگە. دوو لە پێشمەرگەکانی ڕۆژی پێشتر لە شاری شنۆ هەست دەکەن کە

پێشمەرگەیەکی پارتی بەناوی ئازاد عەریف شێخە چاودێریان دەکات. ئەوانیش ئەوە بە ئەحمەد فەقێ ڕەش دەڵین و داوا دەکەن لەگەڵی بچن، بەڵام ئەحمەد فەقێ ڕەش ڕێگە نادات. دەگێڕنەوە و دەڵێن بەرلەوەی ماڵەکەی بەجێبھێڵێت کچە بچوکەکەی "پەخشان" لە ئامێز دەگرێت و زۆر ماچی دەکات، بە خێزانەکەی دەڵێت "واھەست دەکەم کچەکەم نابینمەوە، دڵم گوشراوە!". بەتەنیا له ماڵەکەی خۆیەوه که له شاری ورمێ بوو بەرەو شاری شنۆ بەڕێدەکەوێت، تەنها دەمانچەیەکی پێبووه که لەژێر پشدێن و چاکەتەکەیدا دەیشارێتەوە. له شاری شنۆ شەو لەماڵی دۆستێکی دەبێت.
لە بەیانی ١٩٨٥\١١\٢٦ دا ماشێنێکی جێب بەکرێدەگرێت که شوفێرەکەی کەسێکی بارزانی دەبێت بەناوی حەسەن ئەحمەد، لەلاپەڕگەی شار دەیەوێت هەندێ مریشك بکڕێت و لەگەڵ خۆیدا بۆ پێشمەرگەکانی ببات، لەو کاتەدا لە پەنایەکدا لە ناکاو دوو چەکدار هێرشیان دەکەنەسەر و دەیاندەنە بەر ڕێژنەی گولە، لە ئەنجامدا هەردووکیان ئەحمەد فەقێ ڕەش و شوفێرەکە دەکوژرێن. بەپێی زانیاریەکانی ئەوسا کە لە بەیان و گۆڤاری حزبی سۆسیالیستدا بڵاوکرایەوە و بەپێی زانیاریەکانی هاوڕێیانی کەناڵە کۆمەڵایەتیەکانی وەکو فەیسبووک ئەو دوو چەکدارەی تەقەیان لێدەکەن یەکیان ناوی "ئازاد عەریف شێخە" و ئەویتریان ناوی "ڕەسوڵ حسێن" دەبێ که هەردووکیان خەڵکی ڕوستن و پێشمەرگەی پارتی بوون.

دوای ئەوه ڕژێمی ئیسلامی ئێران ئازاد عەریف شێخ دەگرن، نزیکەی دوومانگ لە زینداندا دەیهێڵنەوه و پاشان ئازادی دەکەن. دوای ئەوە ئازاد عەریف دەچێتەوه ناو ڕژێمی ئێراق و دەبێتەوە سیخوڕی ڕژێم. دەگوترێت پارتی هاوکاریان کرد و ڕەوانی ناو ڕژێمیان کردەوە. کەسەکەی دیکە بەناوی رەسول حوسێن لەگەڵ پارتی دەمێنێتەوه، دواتر لە دۆڵی روست دەکەوێتە بۆسەی جاشەکانی ڕژێم و دەکوژرێت. دەگوترێت کە جلەکانیان پشکنیووه ناسنامەی ئیستخباراتی ڕژێمی بەعسی پێبووه (چەند راستە نازانین). لێرەدا کۆمەڵێ پرسیار سەرھەڵدەدەن. چۆن کەسی تاوانبار دوای دوو مانگ ئازاد دەکرێت، ئەگەر گرتنەکە شانۆگەری و دیزەبەرخۆنەی تاوانەکە نەبووە؟ ڕژێمی ئێران لەسەر تریاکفرۆشتن خەڵک لەسێدارە دەدا، چۆن لەسەر پیاوکوشتن دوای دوو مانگ بکوژیان ئازاد کرد؟ بەڵام بێگومان ئەگەر کارێک پەیوەندی بە ئیتلاعات و دەسەڵاتدارانەوە هەبێت هەموو دەرئەنجامێک کراوەیە، چونکە دادگا لەژێرچنگی دەسەڵاتدایە. لەو کەیسەی پیاوکوشتنەدا دەستوبردیەکی ئاشکرا هەبووە! گونجاوە بپرسین ئەگەر ئەو دوو پێشمەرگەی پارتی هەڵسابان بە کوشتنی شوفێرە بارزانیەکە و ئەحمەد

فەقێ ڕەشی لەگەڵدا نەبوایە، ئایا بارزانیەکان و سەرانی خێلە بارزانی هەروا ئاسان لێیانخۆش دەبوون؟ ئایا نموونەی وا هەیە کە پێمان بۆ بەڵێ بارزانیەکان لە بکوژی “سەرانی” خۆش دەبن؟ جگەلەوە ئایا بەپێی تێگەیشتنی سەرانی پارتی دەکرێ بە سولحی عەشایەری کەسی پیاوکوژ و تاوانبار بەکوشتن سزا نەدرێت؟ گونجاوە لێرەدا نموونەیەک بهێنینەوە، لە نەوەتەکاندا دوای ئەوەی سەرکردایەتی پارتی دێنە مەسیف و سەری ڕەش، جارێکیان لەسەر دوژمنداری لە گوندی بیرێژ کەسێک دەکوژرێت، کەسی تاوانبار دەگرن و دەیهێنن بۆلای سەرەکی پارتی مەسعود بارزانی، ئەویش یەکسەر بڕیاری کوشتنەوەی تاوانبار دەدات و دەڵێ “بەپێی ڕێبازی بارزانی دەبێ پیاوکوژ بکوژرێتەوە!”، بۆیە بکوژەکە بە یەکودوو گولەباران دەکرێت. کەواتە بەپێی ڕێبازی بارزانی پیاوکوژ دەبێ بکوژرێتەوە. بەڵام بەپێی نموونەکانی مێژووی ئەوان ئەو تێگەیشتنە بەپێی بەرژەوەندیەکان دەگۆڕێت و ئەو پیاوکوژانە ناگرێتەوە کە سەر بە خۆیانن. بۆیە ئەگەر تەنها کوژراوەکە شوفێرە بارزانیەکە بوایە و هیچ بەرژەوەندیەکی بنەماڵەی بارزانی لەئارادا نەبوایە، ئەوا زیاتر ڕێیدەچیتە کە هەردوو بکوژەکە هەوەی کوشتنیان بەزووترینکات دەدرایەوە. لەلایەکیتر دوای بەربوونی ئازاد عەریف شێخە دوای دوو مانگ لەبەرچی پارتی نەیگرت و سزای نەدا، لەکاتێکدا وەکو دەگێڕنەوە سکرتێری حزبی سۆسیالست کۆچکردوو رەسول مامەند خۆی پەیوەندی بە سەرەکی پارتیەوە مەسعود بارزانیەوە کردبوو و وە مەسعود بارزانی “بەڵێنی پێدابوو” کە تاوانبار سزا بدەن.

پاشان ئەگەر پارتی باکی بە سەرکردەیەکی حزبێکی کوردستانی نەبوو خۆ ئەو کەسێکی بارزانی کوشتبوو! لەلایەکیتر ئەوەی گومان لەو هەڵسوکەوتەی پارتی بەهێزتر دەکەن تەسلیمبوونەوەی ئازاد عەریفە بە حکومەتی ئێراق. ئەوەش تیئۆری دەستهەبوونی پارتی لە تاوانەکەدا و دواتر دەربازکردنی بۆ ناو ڕژێم بەهێزتردەکەن. هەروەها سەبارەت بە تۆمەتبارەکەیتر بۆچی دوای تاوانەکە رەسول حسەن دەستگیرنەکرا و لەنێو ڕیزەکانی پارتیدا پارێزگاری لێکرا؟ رەسوڵ حوسەن بۆ ماوەیەک لەناو پارتی وەکو پێشمەرگەی پارتی مایەوە تا ئەو ساتەی کەوتە نێو بۆسەی جاشان و کوژرا. بۆیە دەکرێ بڵێین ئێران و پارتی هەردوولایان بەرژەوەندیان لە نەمانی ئەحمەد فەقێ ڕەشدا هەبوو، چونکە ئەحمەد فەقێ ڕەش لەلایەک بە کوشتنی پاسدار و سەربازی ئێرانی لەلایەن ئێرانەوە ناوی لەلیستی ڕەشدا بوو، لەلایەکیتر واپێدەچێ پارتی بە کوشتنی “عەریف شێخەی سیخوڕ” باوکی ئازاد وەکو تاوانبار سەیری ئەحمەد فەقێ ڕەشی کردووە، هەروەها بە توانا و کەسایەتی ئەو دەخۆش

نەبوون و جگەلەوە ئەحمەد فەقێ ڕەش سوکایەتی بە پێشمەرگەی پارتی و ئیدریس بارزانی کردبوو. سەبارەت بە قوربانیە بارزانیەکە واپێدەچێ بنەماڵەکەی بەجۆرێک لە جۆرەکان بە پارە و قەرەبوو بێدەنگکراون (چۆن بووە نازانین و زانیاریمان نییە).
جێگەی ئاماژەپێدانە محەمەدی حاجی مەحمود لە بەرگی دووەمی بیرەوەریەکانیدا دەڵێ پارتی ئەحمەد فەقێ ڕەشیان شەهید کرد. واتە ئەو پەنجەی تاوانباری ڕاستو□خ□ ئاراستەی پارتی دەکات.

دەنوسێت: “پارتی کە دەستی ن□د□□یشت بە دۆستایەتی دەیکوشتین و کە دەستی ڕۆیشت بە ئاشکرا ئەحمەد فەقێ ڕەش احتیاتی مەکتەبی سیاسیان لە شنۆ شەهید کرد، تائێستاش قاتیلەکەی ئامر لیوایە لای پارتی بەناوی ئازاد عەریف شێخە”.
بەڵام بۆچی ئازاد عەریف شێخە بە تیرۆرکردنی ئەحمەد فەقێ ڕەش هەلسا؟ بەپێی زانیاریەکان و بەپێی بیرەوەریەکانی عەبدوڵلا ئاغای پشدەری لە کتێبی (یاداشتەکانم لە شۆڕشی ئەیلولی مەزن) کە ئەوسا ئامر هێزی باڵەک بووە، لە لاپەڕە ٢٩دا دەنوسێت: “عەریف شێخە (باوکی ئازاد) خەڵکی گوندی رۆست لەسەر تۆپی ٢٥ رەتل ئیشی دەکرد زۆر شارەزا و لێزان بوو لە بەکارهێنانی تۆپ و چەند ساڵ خزمەتی هەبوو، بەڵام بەداخەوە لە ساڵی ١٩٧٤ دا بەهۆی برای خۆی (هەمزە) کەوا لەناو دەزگایەکانی جاسوسی دوژمندا ئیشی دەکرد هەڵگەڕایەوە لە شۆڕش و بەنهێنی کەوتە پەیوەندی کردن و بوو بە یەکێک لە سیخوڕەکان و لە ساڵێ ١٩٧٦ دا بەدەستی شۆڕشگێڕانی کورد کوژرا…”
ئەوەی عەبدوڵا ئاغا دەیگێڕێتەوە و ئاماژەی بۆ دەکات لای خەڵکی ناوچەکە شتێکی شاراوە نەبووە، زۆربەی خەڵک بەو ڕاستیەیان زانیووە. بەپێی زانیاریەکان دوای هەڵگیرسانەوەی خەباتی چەکداری لە ساڵی ١٩٧٦ دا و دواتر لەلایەن هێزی پێشمەرگەوە ئەوسا بڕیاری کوشتنی پیاوخراپ و سیخوڕەکانی ناوچەکە دەدرێت. دەگوترێت ئەو چاڵاکیەی کوشتنی سیخوڕان بە فەرمانی سەرکردەی ئەوسای بزوتنەوەی سۆسیالیست و یەکێتی دکتۆر خالید سەعیدەوە بووە. عەریف شێخە یەکێ لەو سیخوڕانە دەبێت کە دەکوژرێت. دەگێڕنەوە کە خەڵکی ناوچەکە زانیویانە کێ بەو چاڵاکیە هەڵساوە. بەڵام بنەماڵەی عەریف شێخە پێیانوابووە کەوا ئەحمەد فەقێ ڕەش ئەوی کوشتووە، هەرچەندە ئەو هیچ پەیوەندی بە کوشتنی ئەو سیخورەوە نەبووە.

ئایا پارتیش هەمان تێگەیشتنی هەبووە نازانین، بەڵام واپێدەچێ. ئایا ئازاد عەریف شێخە لەلایەن پارتیەوە وایتگ□یەندراوە و هاندراوە؟ لەمبارەیەوە زانیاریەکی ڕوون نییە. بەڵام ئایا پارتی

چۆن سەیری عەریف شێخەی کردووە، ئایا وەکو ئەندامی نهێنی پارتی سەیری کردووە یان بەشێوەیکیتر، زانیاری ڕوونمان لەمبارەیەوە نییە. دیارە دەگوترێت سەردەمێک لەلایەن پارتیەوە پۆستەری شەهیدانی بۆ کراوە وە ئەگەر ئێستا موچەی شەهیدانەی لەلایەن پارتیەوە بۆ بڕابێتەوە وادیارە پارتی بە ئەندامی خۆی داناوە و کوشتنیشی بە ناڕەوا و تاوان داناوە. ئەو هەڵسوکەوتە پێشتر لە پارتی بیندراوە چونکە لەدوای ڕاپەرین زۆر لە کۆنە جاش و سیخوڕ و جەیشی شەعبی خۆیان وەکو ئەندامی پارتی لەقەڵەمدا و پارتی پەنایدان و بەرگری لێکردن. بێگومان وەڵامی زۆر لەو پرسیارانە لای پارتی و کەسی تۆمەتبارە و تەنها دادگایەکی سەربەخۆ و ڕەوا ڕەنگە بتوانێ ساغیان کاتەوە. وەکو دەگێڕنەوە خودی ئەحمەد فەقێ ڕەش، سەبارەت بە کوشتنی عەریف شێخە ئەوەی گوتووە کەوا ئەو لەگەڵ کوشتنی نەبووە بەڵکو پێیوابووە دەکرا بەئامۆژگاری وایلێبکەن واز لە سیخوڕی بهێنێت.

بەپێی زانیاریەکانی سەرچاوەیەک ئازاد عەریف شێخە لەساڵی ١٩٨٢ دا لەلایەن مەفرەزەیەکی حزبی شوعیەوە دەستگیردەکرێت. دوای خۆپیشاندانەکانی ساڵی ١٩٨٢ لە هەولێر و هەندێ شوێنیتردا، ئازاد عەریف شێخە کە سیخوری ڕژێم بووە، زمانی لە هەندێ خوێندکاری ناوچەکەداوە و بەگرتیداون، لە ڕێکخستنەوە ئەو هەواڵە دەگەیەندرێتە هێزەکانی حزبی شوعی، بەمجۆرە مەفرەزەیەکی حزبی شوعی دەچن دەیگرن. ئازاد دەگیرێ و وەکو سیخور دەخرێتە بەر لێپرسینەوە، دارکاری دەکرێت و ئازار دەدرێت. دوای ماوەیەک مانەوە وەکو بەند لەلای هێزەکەی حزبی شوعی، لەلایەن نەجمەدین گۆرەنیەوە کە فەرماندەیەکی پارتی بوو و سەرپەرشتی هێزێکی پارتی لە دۆڵی ڕەست کردووە هەوڵی ئازادکردنی ئازاد دەدرێت. ئەوسا نێوانی حزبی شوعی و پارتی خۆش بووە. حزبی شوعی بەڵێن لە ئازاد وەردەگرن کەوا نەچێتەوە ناو ڕژێم و نەبێتەوە سیخور، بەمجۆرە بەریدەدەن و دەچیتەلای هێزەکەی پارتی و دەبێتە پێشمەرگەی پارتی دیموکراتی کوردستان.

دوای ئەوە ئازاد هەر لەناوچەی ڕوست پێشمەرگە بووە، زۆرجار بۆی هەڵکەوتووە دەست لە ئەحمەد فەقێ ڕەش بوەشینێ بەڵام نەیکردووە یا نەیوێراوە. بەڵام لە شاری شنۆی ڕۆژهەڵاتی کوردستان لەژێر چەتری ڕژێمی ئیسلامی ئێران و پارتی دیموکراتی کوردستاندا ئەو تاوانەی ئەنجامدا. بەپێی زانیاریەکان ئێستا ئازاد عەریف شێخە لەگەڵ پارتیە بەپلەی سەربازی عەقید یا حەمید، مووچەیەکی باش وەردەگرێت و ژیانێکی باش دەژیت و بەئازادی دەسوڕێتەوە.

بوونی تاوانبار لەریزی پارتەکانی باشوری کوردستاندا دیاردەیەکی

نوێ نییە لە راستیدا. بەمشیوەیە بوونی تاوانبارێک لەڕیزی پارتیدا شتێکی نوێ نییە. پێویستە بگوترێت، ئەو تاوانبارانەی لە ڕیزی پارتە دەسەڵاتدارەکاندا هەن چەند جۆرێکن کە دیارترینیان ئەوانەن، یەکەم: ئەوانەی کە لەلایەن پارتەوە بە تاوان ئاراستەکراون وەکو تیرۆرکردنی سەرانی مامە حەمە، کاوە گەرمیانی، محەمەد حەلاق، رەئوف ئاکرەیی، ڕەناس هتد. دووەم: بەشداربووانی تاوانی گەلکوژی ئەنفال (وەکو کەنەبەعسیە بەرپرسەکان و سەرۆکجاشەکان)، سێیەم سەرکەجاش و کەنە بەعسیەکان کە بەکوشتنی پیشمەرگە و خەباتگێڕان تاوانباران وەکو عەباس ئاغا، مەلا عوزێر، مەمە، قاسم ئاغا، تەحسین شاوەس (لەژیاندا نەماوە) هتد.

چوارەم: دوژمندارەکان، ئەوانە لە کەندا گەلەکیان تاونەکیان ئەنجام دەدا و دەهاتنە ڕیزی هێزی پێشمەرگەی پارتێک کە وەریدەگرتن و بەرگری لێدەکردن. دیارە کەسی دوژمنداریش هەبوو کە خۆی قوربانی تاوانێک بوو و خۆی دەربازکردبوو و هاتبووە ناو حزبێک. لەبەر بوونی ڕەوتی میلیشیاگەرایی پاوانخوازی بوونی تاوانباران لەڕیزی پارتی چەکدار و خاوەن دەسەڵاتدا بەهەموو جۆرەکانیەوە هەبووە و هەیە. لە باشوردا بەرژەوەندیەکانی پارت و بنەماڵەی دەسەڵاتدار لەسەرووی دادوەریەوەن، بۆیەش تاوانباران نادرێنە دادگا.

بەکورتی لەبەر نەبوونی کۆمەڵگەیەکی دادوەر و دادگای سەربەخۆ "ئازاد عەریف شەخە" یەکە لەو تۆمەتبارانەیە کە بەئازادی دەسوڕێتەوە. لەهەر کۆمەلگەیەکدا ئەگەر دادوەری هەبێت، لەسەر تاوانی کوشتن لەو ئاستەدا کەسی تۆمەتبار دەگیرێت بەپێی یاسای کەتن و تیرۆر، یاسای تاوانی سیخوڕی و ناپاکی دەدرێتە دادگا و لە دادگادا بڕیاری ئەگەری تاوانباری و جۆری تاوان و سزاکانی یەکلادەکرێنەوە. ئەمە گوتن لەدادوەری دەکەین نەک تۆڵەسەندنەوە، بۆیە گرنگە ئەو دوو چەمکە لەیەکتر جیابکرێنەوە و تێکەڵ بەیەک نەکرێن.

ئەرکی بەرپرسیاریی حزبی سۆسیالیست لەئاست تاوانەکەدا

هەر پارتێکی کوردستان هەڵگری هەر دروشمێکی سیاسی بێت، ئەرکێکی ڕێکخراوەیی و مۆرالی لەسەرشانە کە پارێزگاری لە ئەندامانی بکات و ئاسایشیان بپارێزێت، ئەگەرچی لە باری پارتیزاندا کارێکی سەختە و ئاسان نییە. پێویستە ئەو پارێزگاری و بەرگریکردنە لە یاسای ناوخۆیی پارتەکەدا بنوسرێت، تاکو ئەندام بزانێت لەکاتی زیانلێکەوتندا، برینداربوون، گیران یا تیرۆرکردندا چۆن پارتەکەی بەرگری لێدەکات و دەتوانێ چی بۆ بکات. بەکورتی پارت وەکو پشتوپەنای ئەندام وایە و دەبێ بەرگری لە ژیان و بوونی ئەندام بکات، هەرکاتێک ئەندام تیرۆرکرا، پارت بەتەدەنگ و بەڵگەی گونجاو

دادوەری بە کەسوکاری قوربانی و هاوڕێکانی بەدەستبهێنێت. هەروەها لەباری تیرۆرکردنی ئەندامێکی پارت لەلایەن کەسانی سەر بە پارتێکی دیاریکراو یا هەرکەسێکیتر، ئەرکی پارتە چۆنیەتی ڕووداو و هۆکاری تاوان بەڕوونی بنوسێت و تاوانکەر بە ئەندامان و کەسوکاری و ڕایگشتی روونکرێتەوە و ئاشکرا بکرێت.
هەروەها ئەوەش ئاشکرا بکرێت کە پارت چۆن دادوەری لە ئاست تاوانکەردا بەدەست دەهێنێت. ڕێگەچارەسەرەکان چین؟ ئەگەر بەربەست دروست بوو، بەربەستەکان چین؟
سەبارەت بە حزبی سۆسیالست و چۆنیەتی بەرگری لە ئەندامانی یا گەیشتن بەدادوەری لەئەنجامی کارێکی تیرۆرکردندا، نوسراوێکی یاسایی ناوخۆ ئەگەر هەشبووبە سادە و سەرپێی بووە. بەپێی ڕووداوەکانی ڕابردوو واباوبووە کە پشتگیری ئەندام بکرێت و بەرگری لەبکرێت، لە باری کوشتنی ئەندامدا زیاتر کەنەپارێز و خۆڕێکیانە سەیری ئەو بابەتە کراوە و لە یاسای نەنوسراوی پارتدا و لە بیری ئەندامانیدا ئەوە باو بووە کە کەسی تاوانبار بکوژرێتەوە یا ڕێکەوتنێکی عەشایەری لەنێوان خێزانی تاوانبار و خێزانی قوربانی ئەنجام بدرێت. دیاردەی کۆنی کوشتنەوە وەکو کۆمەڵگەکانی دیکە لە کۆمەڵگەی کوردەواریشدا باوبووە و پارتەکانیش ئەو ڕێگەیان گەلێجار پیادەکردووە، یا چاوپۆشیان لە کارەکە کردووە ئەگەر بەرژەوەندی خۆیانی تێدابووبێت. جاروابووە تاوان بە تاوان چارەسەر کراوە و هەموولا خۆیان لە ئاستیدا کەڕ و لاڵ کردووە.

لە باری خەباتی چەکداری لە کۆمەڵگەی کوردەواریدا دامەزراوەی دادوەری ئەگەر هەشبە لە ئاستی پیویست نییە، دەکرێ پارتێکی بالادەست لە ناوچەیەکدا خۆی جۆرێک لە دادگا دابمەزرێنێت، ئەوەش کێشەی بەلایەنی و یاسایی زۆرە. پارتەکانی باشوری کوردستان تێگەیشتنی هاوبەشیان بەچارەسەری کێشەکان نەبووە، جگەلەوە ئەگەر بەرژەوەندیان بەهۆی دادگایەکی خۆڕێکیانە کەوتبێتە مەترسی بەگومان دژی وەستاونەتەوە. پارتەکان لەو ئاست و توانایەدا نەبووین بیرولەکدانەوەی کەنەپارێز و خێلەکیانە تێپەڕێنن و سەردەمیانە بیرلە چارەسەری تاوان بکەنەوە. ئەمە لەڕەدا مەبەستمان تاوانە لەرووی یاساییەوە وەکو تیرۆرکردن یا کوشتنی دیل یا هەر تاوانێک بەپێی یاسا بچێتەخانەی تاوان.
سەبارەت بە تیرۆرکردنی ئەندامی سەرکردایەتی حزبی سۆسیالستی کوردستان ئەحمەد فەقێ ڕەش، حزبی سۆسیالیست چیکرد؟ بەگومان وەکو نەریتە باوەکە بیریان لە کوشتنی تاوانباران کردەتەوە و ڕەنگە هەوڵیش درابە. دەگوترێت هەوڵێکی جدی لەوبارەیەوە نەبووە، بەپێی

گێرانەوەکانی ئەوسا سکرتێری حزبی سۆسیالست کۆچکردوو رەسول مامەند دوای بەربوونی ئازاد عەریف شێخێ پەیوەندی بە سەرۆکی پارتی مەسعود بارزانییەوە کردووە، وە مەسعود بارزانی بەڵێنی پێداوە سزای ئازاد عەریف شێخێ بدات، بەڵام زۆری نەخایاندووە ئازاد عەریف شێخێ تەسلیمی حکومەتی عێراق بۆتەوە. لەدوای ئەوە حزبی سۆسیالیستیش بێدەنگی هەڵبژاردووە و کاردانەوەیەکی ئەوتۆی نەبووە.

ئایا هیچ بڵاوکراوەیەکی تایبەت بە تیرۆرکردنەکە و دەستنیشانکردنی تاوانباران بۆ ئەندامان یا رایگشتی بڵاوکراوەتەوە؟ جگەلە هەواڵێکە لە ئیزگە و بەیاننامەی سەربازی و گۆڤار لەچوارچێوەی هەواڵەدا لە دوای ئەنجامدانی تاوانەکە شتێکیتر بڵاونەکراوەتەوە. هەروەها ئەوەش ڕوونەکراوەتەوە کە ئەو حزبە چۆن و بەرنامەی گەیشتن بەدادوەری لەکەیسی تیرۆرکردنی ئەحمەد فەقێ ڕەشدا چییە.

دوای دۆڕانی حزبی سۆسیالست لە هەڵبژاردنی ساڵی ١٩٩٢ دا، لە پلینەمێکدا لە هاوینی ساڵی ١٩٩٢ کە لە سەیرانگەی سەرچناری لە سلێمانی بەسترا ئەندامێک پرسیاری تیرۆرکردنی ئەحمەد فەقێ ڕەش و بێدەنگی حزب لە ئاست تاوانەکەدا لە سکرتێری حزبی سۆسیالیست رەسول مامەند دەکات. بەلام رەسول مامەند وەڵامی پرسیارەکە ناداتەوە و دەیباتە لایەکیتر. بەگومان ئەو ئەندامە و هاوڕێیانی بەدوای دادوەری لە ئاست تاوانەکەدا دەگەڕان، بۆیە پرسیار لەمبارەیەوە کرا. واپێدەچێ وەڵام نەبووە لەبەرئەوەی حزبی سۆسیالست هیچی نەکردبوو و هیچ بەرنامەیەکیشی نەبووە پیادەی بکات. لەئەگەری بوونی بەرنامەیەکدا ئەو دەیتوانی وەڵامی بێدەنگی و هۆکاری نەبوونی کردار روونکاتەوە. بۆنمونە دەیتوانی بڵێ تاوانبار لای پارتییە و پارتی پەنای دەدات و ئەمەش لەباری ئێستادا هێزی ئەوەمان نییە پارتی ناچار بکەین تاوانبار رادەستی دادگا بکات. بەڵام خۆدزینەوە لەوەڵام لاوازی و بێبەرنامەیی ئەو حزبە لەئاست تاوانەکەدا وێنەدەکەن. دیارە ئەوسا هێشتا حزبی سۆسیالیست خاوەنی هێزبوو.

تاوانی کوشتن و تیرۆر بەپێی یاسا

لەهەر وڵاتێکدا یاسای تایبەت بە جۆرەکانی کوشتن هەیە، بۆیە ئاست و قەوارەی سزادان بەپێی باری تاوانەکە دەگۆڕێت. کوشتنی بەئاگایانە و بێئاگایانە و ڕێکەوت و زۆر جۆری دیکەی کوشتن هەیە. ئێمە لێرەدا مەبەستمان تاوانی کوشتنی بەئاگایانەیە کە کەسی بکوژ بەنیازی لەناوبردن تاوانەکە ئەنجام دەدات.

کەسی بکوژ لەباری دەرونی تەندروست دایە و بەپێی پلان بەئاگایانە تاوانەکەی ئەنجامداوە.

بەمجۆرە ئەو کەسەی کەسێکی دیکە دەکوژێت بەپێی یاسای تایبەت بەجۆری کوشتنەکە سزا دەدرێت. بۆنمونە لە دانیمارک کەسی تاوانبار لە ٥ ساڵەوە تاکو سزای هەمیشەیی بەپێی یاسای سزای ٢٣٧ هەیە . لە ئەمریکا کوشتنی بەئاگایانە سزاکەی یا زیندانی هەمیشەیی یا مردنە . لە ئێراقدا سزای کوشتنی بەمەبەست زیندانی هەمیشەیی یا سزای مردنە.

ئەگەر نیازی کوشتنی پلانبۆداندراو لەباری ناکۆکی لەنێوان دوو بەرەدا ڕووبدات یا پەیوەستدار بە ململانێی سیاسی ڕووبدات یا لەلایەن دەسەڵاتی حوکمدارەوە کوشتنی کەسێک ئەنجام بدرێت، تاوانەکە دەچێتە خانەی تیرۆر، ئەگەر بتواندرێ تاوانبار رادەستی دادگا بکرێت، چاوەروان دەکرێ کەسی تاوانبار بەتووندترین جۆری سزای تیرۆر سزابدرێت.

دیارە ئەگەر کەسی بکوژ لەلایەن ڕژێمەکی داگیرکەرەوە کاری سیخوڕی بکات و بەکاری کوشتنە پالنبۆداندراوەکە هەڵسێت، ئەوە جگەلەوەی کوشتنەکە تیرۆرکردنە، کەسەکە تاوانی سیخوڕی و ناپاکیشی دەکەوێتەسەر، کە ئەویش بەپێی یاسای تایبەت سزای توندی دەکەوێتەسەر. تاوانی سیخوڕی و ناپاکی تاوانێکن دژی هەموو ناسیۆن یا گەل کە دەکرێ لە چەند بارێکدا خۆی بنوێنێ وەکو گەیاندنی زانیاری هەستیار بە دوژمن، هاوکاری دوژمن لە لێدانی لایەنیکی سیاسی سەر بە گەلی ژێردەستە هتد.

لەباری کوشتنی بەمەبەستدا یا تیرۆرکردندا، جگەلە کەسی بکوژ ئەوانەی هاوکاری کەسی بکوژیان بەجۆرێ لە جۆرەکان کردووە سزایان دەکەوێتەسەر. بۆیە یارمەتیدان و هاوکاریکردن لە هەر بارێکدا پەیوەستداری بسەڵمێندرێت، دەکەوێتەژێر یاساکانی سزا. بەهەمانشیوە شاردنەوە یا پەنادانی بەئاگایانەی کەسی تاوانبار سزای لەسەرە، چونکە کەسی تاوانبار دەبێ لەسەر ئەنجامدانی تاوانەکەی رادەستی دادگا بکرێت. هەرکەسێ یا لایەنێ پێشگری لەو پرۆسەیە بکات یا کەسی تاوانبار بەجۆرێ لەجۆرەکان بپارێزێ یا پەنابدات بەپێی یاسا سزای دەکەوێتەسەر.

بەپێی ئەو گوزارشتەی سەرەوە ئەوەمان دەست دەکەوێت، کەوا ئازاد عەریف شێخە و ڕەسوڵ حوسێن بەپێی پلانی داڕێژراو و بەمەبەستی کوشتن فەرماندە و ئەندامی سەرکردایەتی حزبی سۆسیالیست ئەحمەد فەقێ ڕەش لە رۆژی ٢٦/١١/١٩٨٥ دا تیرۆردەکەن. کوشتنەکە بەمەبەستە و تیرۆرکردنە. هەموو رووداوەکانی پێش و دوای ئەنجامدانی تاوانەکە ئاماژە بەهەبوونی هاوکاری و یارمەتی ڕژێمی ئیسلامی ئێران و پارتی دیموکراتی کوردستان لە تاوانەکەدا دەکەن، بەبەڵگەی ئەوەی ئێران سزای تاوانبار ئازاد عەریف شێخەی نەدا و ئازادیکرد، هەروەها

چەکداری پارتی بوو و پاشان پارتی سزای نەدا و بە ناو ڕژێم بەڕێیانکرد، وە ئێستاش ئەندامی پارتییە و مووچەی باشی بۆ بڕاوەتەوە و میشیش میوانی پارتی نییە.
واتە ئێران و پارتی تۆمەتی هاوکاری لەکاتی تاواندا و پاشان پاراستن و پەنادانی تاوانباریان دەکەوێتە ئەستۆ. ئەوەش ئەرکی دادگایەکی ڕەوای سەربەخۆیە کە بتوانێ یاساییانە بیسەلمێنێت و سزا بە تاوانباران ببڕێتەوە. ئایا تاچەند ئازاد عەریف پەیوەندی بەڕژێمی بەعسەوە هەبووە و سیخوڕ بووە لە کاتی ئەنجامدانی تاوانەکەدا پێویستی بەسەلماندن هەیە. فاکتەکان ئاماژە بەهەبوونی پەیوەندی دەکەن، چون مەفرەزەیەکی حزبی شوعی لەسەر ئەوە لە ساڵی ١٩٨٢ دا دەچن دەیگرن و دەیهێنن، ئێمە نازانین ئەوسا حزبی شوعی چیان لێدەرهێناوە و چیان دەستکەوتووە. دواتر کە تاوانەکە ئەنجام دەدات دوای دوو مانگ دەچێتەوە ناو ڕژێم و وەکو دەگوترێت دەبێتەوە پیاوی حکومەت. گومان لەوەشدا نییە کە تیرۆرکردنی کەسێکی پلە بەرزی وەکو ئەحمەد فەقێ ڕەش لەلایەن ڕژێمی بەعسەوە خەڵات دەکرێت و کەسی تاوانبار بەرزدەکاتەوە. بۆ نمونە هەر کەسێک پێشمەرگەیەک یا سەرکردەیەکی پێشمەرگەی تیرۆر بکردایە لەلایەن ڕژێمی بەعسەوە خەڵات دەکرا و ئەو کەسەش دەکرا بکرێتە سەرۆکی مەفرەزەی خاسە، بۆ نمونە عەوڵا تورگ لە ئەنجامی تیرۆرکردنی فەرماندە سلێمان بیرەژیدا لە گوندی چیوە لە کۆتایی حەفتاکاندا، لەلایەن ڕژێمی بەعسەوە خەڵاتکرا و کرایە سەرۆکی مەفرەزە خاسە. بۆیە گومان دەکرێ کە ئازاد عەریف شەخۆ لەکاتی پێشمەرگایەتیدا و تاکو ئەنجامدانی تاوانەکە پەیوەندی بە ڕژێمی بەعسەوە نەبووبێ، وە هەروەها گومان دەکرێ کە ڕژێمی بەعس بەگرنگی زۆرەوە تیرۆری سەرکردەیەکی پێشمەرگەیان وەرنەگرتبێ و تاوانباریش دەستخۆشی لێنەکرابێ و خەڵاتیش نەکرابێ.
بێگومان سەدان کەیسی تاوان هەیە کە بێچارەسەر ماونەتەوە و کەسوکاری قوربانیان چاوەڕوانی دادوەری دەکەن، زۆربەیان ئەوە دەزانن کە هەرگیز دادوەری نابینن و بەحەسرەتی سزادانی تاوانباران سەردەنێنەوە. لە باشوری کوردستاندا تاوانبارانی سەر بە پارتی دەسەڵاتدار پەنا دەدرێن یا لە باشترین باردا چارەسەرێکی خێڵەکیانە دەدۆزنەوە و بەمجۆرە کەسی تاوانبار لەسزادان دەپارێزرێت. یا سیناریۆیەک ڕێکدەخەن و تاوانەکە دەبەنە ئاقارێکیتر.
لە ئەگەری بوونی دەسەڵاتێکی نیشتیمانی و دیموکراسی ڕەوا و دادوەردا، کەتیایدا دەستورێکی مرۆڤدۆست و شارستانی بەکردەوە سەروەرە، کەسوکاری قوربانیان دەتوانن سکاڵا و بەڵگەکانی تاوانی تیرۆرکردن، گرتن و بزرکردن و دیل کوشتنەکان بدەنە دامەزراوی

پەیوەستدار بە کۆکردنەوەی تۆماری تاوانکارییەکان و دروستکردنی کەیسی یاسایی لەسەر تۆمەتباران، دەستگیرکردنیان و دادگاییکردنیان لەدادگادا، ئەوسا چۆنیەتی، جۆر و بڕیاری دادگا دیاردەکرێن و بڕیاریان لەسەر دەدرێت. لەو بارەدا دەکرێ تاوانباران سزای ڕەوای خۆیان وەرگرن.

بەڵام لەکاتێکدا کە دەسەڵاتێکی دادوەر بوونی نییە، مافەکانی مرۆڤ پێشێل دەکرێن، گرنگە ڕێکخراوەکی سڤیل بەکاری کۆکردنەوە و بەدۆکومێنتکردنی تاوانە کەسییەکانی وەکو تاوانەکانی وونکردنی کەسەکان، تیرۆرکردنە سیاسییەکان، دیلوکوشتن لە شەڕەکانی ناوخۆدا، ئەنفالکردنەکان (ئەوانەی خەڵکیان دایەدەست ڕژێم) هەستێت. پێویستە ئەو تاوانانە بنوسرێنەوە و بەدۆکومێنت بکرێن، تاکو وون نەبن بەڵکو دوای دەساڵیتر یا دوو یا سێ دەیەیتر تاوانباران راپێچی دادگابکرێن، وەکو ئەوەی جولەکەکان لە ئاست تاوانبارە نازییەکاندا دەیکەن. گەیاندنی تاوانباران بە دادگا جگەلەوەی پرسەیەکی ڕەوای دادوەرییە، هەنگاوی گرنگی ڕێگەگرتنە بە دووبارەبوونەوەی تاوان. لەبیرمان نەچێت کە تاوان ئاشکرابوو کۆن دەبێت بەڵام ون نابێت. لەلایەکیتر گرنگە ئەو تۆمارانە لە مێژووی گەلدا بە زیندوویی هەبن و خەڵکی کوردستان و نەوەکانی داهاتوو لەو راستیانە ئاگادار بکرێنەوە.

2019-2-17

پەڕاوێز و سەرچاوە:

کوشتن بەپێی یاسای دانیمارکی:Manddrab https://danskelove.dk/straffeloven/237

کوشتن بەپێی یاسای ئەمەریکی:Murder ,(https://en.wikipedia.org/wiki/Murder_(United_States_law

سیخوڕی Espionage: Espionage: https://en.wikipedia.org/wiki/Espionage

ناپاکی Treason: https://en.wikipedia.org/wiki/Treason

یاداشتەکانم لە شۆڕشی ئەیلولی مەزن لە ساڵەکانی ١٩٦٤ – ١٩٧٥، بەرگی دووەم، عەبدوڵلا پشدەری،٢٠٠٤

ئازاد کاکل، بەرگی دووم، بیرەوەری ڕۆژە سەختەکانی پێشمەرگەیەک، ٢٠١٥

محەمەدی حاجی مەحمود، ڕۆژمێری پێشمەرگەیەک، بەرگی دووەم، ساڵ ؟

قادر شەرش، چل ساڵ خەبات و تێکۆشان، ٢٠٠١

نامە و زانیاری لەلایەن پێشمەرگە دێرینەکان لە میدیا کۆمەڵایەتییەکاندا